

However, such marginal political players lacked domestic support and could not be agents of democratization. We argue that such an approach was against declared objectives of European foreign policy and had debilitating influence on its structural dimension.

As noted above, the case study dealing with the relation between European foreign policy and Tunisia is included. This study aims to demonstrate inconsistency in European foreign policy when the accentuated priorities of respect for human rights observance and democratization have become a victim of the growing trend of Islamism suppression, when proclaimed stress on stability shrouded cooperation with the oppressive authoritarian regime. Throughout the examined period of 1995–2010, the Union maintained excellent relations with the regime of President Ben Ali despite absence of political freedoms and abundant human right violations in Tunisia, avoiding any use of negative conditionality against it. The result was the loss of legitimacy of European foreign policy and discredit of its structures, particularly democracy. The growing alienation of European foreign policy and Tunisia's public opinion was underscored by popular revolution in January 2011, which shocked the Union and its member states, France in particular, and the subsequent landslide victory of the Islamist party in Tunisia's first free parliamentary elections.

Veronika Kramářeková

Posledný tanec prezidenta Sáliha¹

Abstract

The Arab spring represents one of the most important historical events in the Arab world. The series of uprisings has affected almost every country in the region and brought a possibility for change of old autocratic systems. This paper deals with the Yemeni Arab spring, which was in the media shaped by the events in Egypt and Syria. It analyses the key players of the uprising, both in the regime and the opposition. The article shows that the very period of the Arab spring was not comprised of protests only, but was a complicated power game influenced by external players, mainly by Saudi Arabia and by the tribalized nature of Yemeni society. The Arab spring also brought a possibility for women to participate in public life, which is very limited in this conservative country. Their effort was in a symbolic way rewarded by awarding the Nobel Prize to Tawakkul Karman, one of the most important opposition activists of the Yemeni Arab spring.

Key words: Yemen, Arab spring, protests, tribes, terrorism, role of women, elections

1) Táto štúdia je čiastkovým výsledkom projektu Študentskej grantovej súťaže Západočeskej univerzity v Plzni SGS-2012-030.

1. Úvod

V polovici januára 2011 sa v jemenských uliciach zhromaždili státisíce Jemenčanov, ktorí po vzore Tunisianov a Egypťanov požadovali rezignáciu prezidenta Sáliha. Jemenská spoločnosť v tom čase už dlho trpela chronickými problémami jeho 33-ročnej vlády, akými bola vysoká miera korupcie, chudoby a nezamestnanosti. Preto nebolo otázkou „či“, ale „kedy“ sa revolučné nálady Arabskej jari prenású aj do Jemenu. Prvé celospoločenské protesty² vypukli začiatkom januára 2011, keď sa vládna strana uzniesla, že podá návrh na ústavné zmeny, ktoré by umožnili Sálihovi už po ôsmymkrát kandidovať v prezidentských voľbách v roku 2013.³

Po tom, čo všetky stanice sveta odvysielali živé prenosy z egyptských ulíc, jemenský režim rýchlo učinil preemptívny krok a svojimi prívržencami obsadil Námestie Tahrír (Námestie oslobodenia) v hlavnom meste Saná⁴. V reakcii na to odporcovia režimu obsadili okolie Univerzity Saná⁵ a premenovali ho na Námestie Taghír (Námestie zmeny), ktoré sa stalo hlavným miestom politických happeningov, umeleckých vystúpení a protestov. Okolie univerzity bolo zároveň miestom, kde sa prvýkrát po dlhom čase na verejnosti ženy dostali do priameho kontaktu s mužmi, čo je v jemenskej konzervatívnej spoločnosti veľmi zriedkavým úkazom (Fattah 2011, 81). Netrvalo dlho a demonštrácie nadobudli krvavý charakter. Po tom, čo v marci vládne zložky postrieliť niekoľko desiatok protestujúcich, sa na stranu opozície pridala najvýznamnejšia jemenská rodina Al-Ahmar, ktorá do ulíc nasadila desiatky tisíc svojich kmeňových bojovníkov. Zrážky medzi dvomi táborami priviedli Jemen na pokraj občianskej vojny a ich vyvrcholením bol útok na prezidentský palác, pri ktorom bol Sálih vážne zranený. Prezident aj napriek tomu naďalej odmietal odstúpiť a po štvormesačnom liečení v Saudskej Arábii sa za napätej politickej situácie do Jemenu prekvapivo vrátil. Nakoniec však tlak verejnosti, Saudskej Arábie a USA donútili Sáliha predať moc viceprezidentovi Abdu Rabbuhovi Mansúrovi Hádímu, a tak 23. novembra 2011 prišlo k podpisu zmluvy podľa návrhu GCC, ktorý mu po odstúpení zaručil absolútnu imunitu a amnestiu na všetky jeho činy. Alí Abdulláh Sálih bol po Zinovi

2) *Pre jemenskú spoločnosť neboli masové protesty ničím novým. Posledná dekáda Sálihovho panovania bola poznačená častými nepokojmi kvôli zlej sociálnej situácii a povstaniami voči centrálnej vláde, ktoré vypukli na severe a juhu krajiny. Inšpirácia z Tuniska a Egypta spočívala predovšetkým v zjednotení sa týchto skupín, ktoré predtým bojovali za svoje požiadavky jednotlivo (Day 2012, 4–5).*

3) *Human Rights Watch: World Report 2012: Yemen, <http://www.hrw.org/world-report-2012/world-report-2012-yemen>, 28. 7. 2012.*

4) *Zaujímavosťou je, že toto námestie bolo postavené v 60r. Egypťanmi a bolo pomenované práve po námestí Tahrír v Káhire, ktoré sa stalo ústredným centrom odporu voči Mubárakovmu režimu.*

5) *V arabčine: جامع صنعاء - Džámiatu Saná, v angličtine: Sanaa university*

Ben Alím, Husním Mubáarakovi a Muammarovi Qaddáfím už štvrtým panovníkom, ktorého udalosti Arabskej jari donútili vzdať sa prezidentského úradu.

Tento príspevok podrobne rozoberá udalosti jemenskej Arabskej jari, ktoré boli načrtnuté vyššie. Prvú časť článku tvorí predstavenie hlavných aktérov zo strany vládneho režimu i opozície, ktoré umožní lepšie pochopiť motívy ich konania počas revolúcie. Druhú časť článku tvorí samotný priebeh povstania s dôrazom na najvýznamnejšie udalosti, ktoré mali zásadný vplyv na zmenu diania či preskupovania síl. Príspevok prihliada i na rolu zahraničných aktérov, keďže to bola práve Rada pre spoluprácu v zálive (GCC) v čele so Saudskou Arábiou, ktorá mala najväčší podiel na mediácii dialógu a transformácii moci. Okrem iného, udalosti Arabskej jari poskytli príležitosť pre aktivizáciu žien, ktorých politický i spoločenský život je dlhodobo obmedzovaný konzervatívnym jemenským režimom. Ich účasť na protestoch je značným krokom k prekonaniu zažitých tradícií a úkazom, ktorý si zaslúži našu pozornosť. Záver článku sa venuje súčasným problémom a výzvam, ktorým musí nová vláda čeliť, a to predovšetkým v politickej, spoločensko-ekonomickej a bezpečnostnej oblasti.

2. Hlavní aktéri Arabskej jari v Jemene

Krátko po vypuknutí protestov sa vyprofilovali skupiny vládneho i opozičného tábora. Tábor režimu od začiatku tvoril prezident Sálih so svojou rodinou, vládnu stranu Všeobecným ľudovým kongresom (VLK) a ozbrojenými zložkami, ktoré na rozdiel od Egypta a Tuniska zasiahli počas demonštrácií proti protestujúcim.

Tabuľka 1: Hlavní aktéri Arabskej jari v Jemene / Chart 1: Key players in the Yemeni Arab Spring

Hlavní aktéri Arabskej jari v Jemene	
Režim	Opozícia
Prezident Sálih a jeho rodina	Kmeňové konfederácie Hášid a Bakíl Rodina Al-Ahmar a spriaznené kmene
Všeobecný ľudový kongres (VLK)	Strany spoločného zhromaždenia (SSS) Isláh Jemenská socialistická strana ostatné menšie strany
Armáda a bezpečnostné zložky	Ozbrojené kmeňové zložky a prebehľci z armády gen. Alí Mohsín al-Ahmar
Zástancovia režimu	Hnutie mládeže Tawakkul Karmán
	Separatistické hnutie (al-Hirá) kmeň Húthí
	Odporcovia režimu

Opozícia sa sformovala v priebehu dvoch mesiacov. Demonštrácie odštartovala jemenská mládež s politickými aktivistami a následne sa na ich stranu pridala koalícia opozičných strán združených v bloku Strán spoločného zhromaždenia (SSS). Koncom februára sa proti režimu postavili najmocnejšie kmeňové konfederácie Hášid a Bakíl na čele s rodinou al-Ahmar. Ich ozbrojení príslušníci tvorili v uliciach hlavnú protiváhu armády a bezpečnostných zložiek. Povstaniu prehlásilo podporu aj Separatistické hnutie (al-Hiráq) na juhu krajiny a rebelský kmeň Húthí na severe. V polovici marca sa po zrážkach spustila hlavná vlna dezercii armády a vlády vrátane tých najvyšších predstaviteľov. Toto rozdelenie (Tabuľka 1) sa zachovalo počas celého priebehu Arabskej jari (polovica januára 2011–25. januára 2013). Celkovo si povstanie vyžiadalo viac ako 2000 mŕtvych a 22 000 zranených.⁶

2.1. Režim

2.1.1. Prezident Sálíh a vnútorný kruh moci

Alí Abdulláh Sálíh bol pri moci už od roku 1978, kedy bol zvolený za prezidenta vtedajšej Jemenskej arabskej republiky⁷ a v čele krajiny zotrval aj po zjednotení Jemenu v roku 1990. Sálíh si počas svojho života získal reputáciu húževnatého a veľmi šikovného politika. Na rozdiel od svojich predchodcov⁸ sa dokázal dômyselnými manévrami, politickými ústupkami a zažitému systému politického patronátu⁹ v prezidentskom kresle udržať dlhých 33 rokov. Za ten čas musel čeliť niekoľkým kmeňovým povstaniam na severe, separatistickému hnutiu na juhu krajiny, hrozbe rozmáhajúcej sa Al-Qá'idy a sociálnym protestom rozpútavajúcim sa kvôli zlej ekonomickej situácii, ktorá sužuje Jemen už od

90. rokov.¹⁰ Sálíh sa i preto s obľubou vyjadroval, že vládnuť Jemenu je „ako tancovať na hlavách hadov.“¹¹

Na to, aby bol schopný sa tak dlho pri moci udržať, vytvoril Sálíh rozsiahlu sieť klientelistických vzťahov a vybudoval si pod sebou mocenskú pyramídu, do ktorej dosadil svojich príbuzných z kmeňa Sahnán. V rámci rodiny bol po prezidentovi mužom číslo dva jeho najstarší syn Ahmad Alí Abdulláh Sálíh, veliteľ Republikánskych gárd, ktorý bol mnohými považovaný za jeho najpravdepodobnejšieho nástupcu v prezidentskom úrade. Sálíhovi synovci Táriq, Ammár a Jahjá stáli v čele bezpečnostných zložiek a spravodajských služieb. Táriq bol veliteľom Špeciálnej prezidentskej stráže (tajných služieb), Ammár velil zložkám Národnej bezpečnosti a Jahjá bol náčelníkom Ústredných bezpečnostných síl, pričom úzko spolupracoval s americkou armádou v boji proti terorizmu.¹² Prezidentovi príbuzní od jeho nástupu do úradu postupne obsadili všetky významné pozície v štáte, pričom na utuženie vzťahov v tomto vnútornom kruhu moci sa uplatňoval princíp arabského manželstva¹³ (Gombár 2004, 122).

Ďalšou prominentnou postavou vládneho režimu bol generál Alí Muhsín al-Ahmar¹⁴, dlhoročný dôverník prezidenta Sáliha a pre mnohých druhý najmocnejší muž v Jemene. Vďaka veľkému bohatstvu získanému z ropných príjmov si dokázal vybudovať vlastnú sieť patronátu, čím sa na jeho výplatnej páske ocitli mnohí náčelníci kmeňov, politici, biznismeni a mediálni magnáti. Za posledné roky sa však jeho vzťah s prezidentom zhoršoval, a to kvôli rivalite s jeho dvomi synmi ohľadom nástupníctva.¹⁵ Ich nezhody

6) *Huffington post: Yemen Death Toll: Over 2,000 Killed In Uprising*, http://www.huffingtonpost.com/2012/03/19/yemen-death-toll_n_1361840.html, 10. 1. 2013.

7) *Od konca prvej svetovej vojny bol Jemen rozdelený na dva celky – Severný a Južný Jemen. V Severom Jemene bola v r. 1962 nastolená Jemenská arabská republika a v Južnom Jemene bola v roku 1970 marxistami vyhlásená Južná ľudovo demokratická republika. Obe krajiny sa zjednotili v r. 1990, čím vznikla súčasná Jemenská republika.*

8) *Pred prezidentom Sálíhom stáli v čele Jemenu len štyria prezidenti. Dvaja boli v dôsledku politických udalostí poslaní do exilu a dvaja boli zavraždení.*

9) *Politický patronát je jedna z podôb korupcie. Je postavený na vzťahu patróna a klienta, kde patrón prerobuje klientovi (klientom) rôzne typy odmien, ako sú napríklad významné posty vo vláde a verejnej sfére, granty, a i. Klient recipročne poskytuje patrónovi svoju podporu (finančnú i politickú).*

10) *Po tom, čo sa Sálíh vyjadril proti prítomnosti amerických vojsk počas prvej vojny v Zálive, Saudská Arábia a ostatné štáty GCC vyhostili takmer milión Jemenčanov, ktorí tam pracovali. Štátny rozpočet, ktorého značnú časť tvorili práve remitencie, utrpel veľmi ťažkú ranu a Jemen sa ocitol na pokraji ekonomického kolapsu, z ktorého sa doteraz nedokázal spamätať.*

11) *BBC: Yemen Crisis: Key players*, <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-13573865>, 2. 1. 2013.

12) *BBC: Yemen Crisis: Key players*, <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-13573865>, 2. 1. 2013.

13) *Pojatie bratranca či sesternice z patrilineárnej strany za manžela/manželku.*

14) *Rodina al-Ahmar, z ktorej pochádza i samotný prezident, je jednou z prominentných rodín kmeňa Sahnán sídliaceho južne od hlavného mesta San'á. Častokrát ale býva mylné zamenená s inou rodinou al-Ahmar, sídliacou severne od San'á, z ktorej pochádzajú náčelníci najväčšieho kmeňového zväzu Hášid (ten zastrešuje obe rodiny). Boli to práve šajchovia z druhej rodiny Al-Ahmar, ktorí sa postavili na stranu demonštrantov a finančne i vojensky sa angažovali v boji proti režimu.*

15) *The National: 'Rebel' General Ali Mohsen al Ahmar, Yemen's back-up ruler after Saleh*, <http://www.thenational.ae/news/world/rebel-general-ali-mohsen-al-ahmar-yemens->

zašli až tak ďaleko, že sa Sálíh pokúsil generála niekoľkokrát odstrániť. Podľa telegramu z americkej diplomatickej pošty, ktorý unikol prostredníctvom Wikileaks, poslala jemenská strana vo februári 2010 saudským vzdušným silám súradnice Muhsínovej centrály ako miesta, kde sa skrývajú povstalci z kmeňa Húthí, proti ktorým od roku 2009 saudská a jemenská armáda spolu bojujú. Letecký útok, ktorý bol nakoniec pre nezrovnalosti zrušený, by Muhsín, vzhľadom na to, že sa tam v tom čase nachádzal, zrejme neprežil.¹⁶ Napriek tomu, že sa ocitol v nemilosti, dokázal si Muhsín svoju dôležitú pozíciu viac-menej udržať, a preto bol aj mnohými Jemenčanmi vnímaný ako jedna z hlavných postáv Sálíhovho režimu.

2.1.2. Všeobecný ľudový kongres

Všeobecný ľudový kongres bol vytvorený v roku 1982 prezidentom Sálíhom ako zastrešujúca organizácia pre všetky politické strany či ideologické prúdy. Strana si aj dodnes zachováva tento ideologický nesúlad a v jej stanovách preto nájdeme iba vágne prísluby k dodržiavaniu princípov demokracie, islamských hodnôt či rozvoja súkromného sektoru. To, že strana netrvá na žiadnom ideologickom podhubí svojich členov, malo za následok, že sa v nej zhromaždili ľudia zo všetkých možných oblastí a politických smerov. Vedľa seba teda fungujú obchodníci, bývali socialisti, náčelníci kmeňov, radikálni či umiernení islamisti i progresívni reformisti, pričom každý z nich sleduje svoje ciele a snaží sa presadiť svoju agendu. Strana sa chce udržať pri moci tak dlho ako je to len možné, a preto do svojich štruktúr postupne včleňuje najmocnejšie elity zo všetkých vrstiev a kmeňov jemenskej spoločnosti. Napriek snahe po roku 1990 zapojiť do svojich radov aj významných juhojemenských predstaviteľov, pochádzajú členovia VĽK predovšetkým zo severojemenskej elity, ktorá je prostredníctvom systému politického patronátu priamo napojená na prezidenta. Vďaka tomuto spojeniu vedenia strany s najvyššími kruhmi jemenského režimu, má VĽK takmer neobmedzený prístup k verejným zdrojom, čo jej dáva značne navrch pred ostatnými stranami. Naproti tomu jej pozíciu oslabuje fakt, že je v podstate len nástrojom na vykonávanie vôle prezidenta Sálíha. Hlavným rivalom VĽK na politickej scéne je opozičný blok Strán spoločného zhromaždenia (SSS), ktorému dominuje strana Isláh (Phillips 2008, 50–52).

-back-up-ruler-after-saleh, 2. 1. 2013.

16) *The Guardian: WikiLeaks: Yemen tricked Saudis into nearly bombing president's rival, <http://www.guardian.co.uk/world/2011/apr/08/yemen-told-saudis-bomb-mohsen>, 3. 1. 2013.*

2.2. Opozícia

2.2.1 Aliancia jemenských kmeňov

Kmene boli odjakživa súčasťou jemenskej spoločnosti, pričom delenie obyvateľstva podľa kmeňovej príslušnosti existuje v krajine dodnes.¹⁷ V Jemene, kde neexistuje silná centrálna vláda, sú kmene základným kameňom, ktorý udržuje stabilitu štátu. Kmene sa častokrát ako aj štát správajú: majú vlastných volených lídrov, právny systém a neobmedzenú právomoc jednať v ozbrojených konfliktoch, ktoré ohrozujú ich teritórium. Na to, aby si prezident Sálíh zaručil ich spoluprácu, zahrnul ich podobne ako iné elity do systému politického patronátu. Kmeňovým príslušníkom a náčelníkom tak boli pravidelne vyplácané „mzdy“, prisudzované posty vo vláde či udeľované prednostné práva na významné obchodné zákazky. Na oplátku kmeňoví náčelníci akceptovali vládny režim a pomáhali mu riešiť problémy tam, kde jeho autorita už nesiahala (Egel 2010, 5–8). Treba však podotknúť, že lojalita kmeňov voči vláde nikdy nebola hlboká a pokiaľ to nebolo v rozpore s ich záujmami, nemali problém svoju „lojalitu“ podriaďiť tomu, kto ponúkol viac.¹⁸

Neexistencia hlbších väzieb medzi vládou a kmeňmi sa prejavila aj počas Arabskej jari, kedy sa mnohé z nich postavili na stranu opozície. Medzi prvými vyjadrila podporu demonštrantom prominentná rodina al-Ahmar, ktorá stojí v čele kmeňového zväzu Hašid¹⁹, najmocnejšieho a najlepšie vyzbrojeného z pomedzi jemenských kmeňov. Jeho náčelník šajch Sadiq al-Ahmar, napriek korektným vzťahom, nikdy nebol Sálíhovým prívržencom, a preto mesiac po začiatku povstania aj so svojím bratom Hámídom²⁰ otvorene vystúpil proti prezidentovi, a tak hovoril, aby počúvol demonštrujúcich a pokojne odstúpil.²¹ Na stranu demonštrantov sa neskôr pridali aj najväčší jemenský kmeňový zväz Bakíl.²² Koncom júla 2011 sa sformovala tzv. Aliancia jemenských kmeňov na čele so šajchom Sadiqom al-Ahmarom, ktorá sa zaviazala, že bude podporovať

17) *Jemenská spoločnosť je preto často označovaná ako tribalistická.*

18) *Tento stav využíva najmä Saudská Arábia, ktorá uplácáním jemenských kmeňov ovplyvňuje politickú situáciu v Jemene vo svoj prospech.*

19) *Súčasťou tohoto zväzu je aj Sálíhov kmeň Sahnán.*

20) *Hamíd al-Ahmar je jedným z najvýznamnejších politikov a najbohatších obchodníkov Jemenu. Vďaka jeho obrovskému majetku v hodnote niekoľko miliárd dolárov má značný vplyv na dianie v krajine. Sálíh ho často obviňoval, že je to práve on, ktorý poskytuje finančné zázemie demonštrujúcim.*

21) *Po tomto vyhlásení začalo na stranu opozície dezertovať veľa vojakov. Mnoho z nich pochádza práve zo severnej časti krajiny, ktorej dominujú konfederácie Hášid a Bakíl. Lojalita ku kmeňu sa v tomto prípade ukázala byť silnejšia než lojalita k armáde, čo tiež svedčí o tom, akú veľkú úlohu kmene v Jemene zohrávajú (Fattah 2011, 82).*

22) *Al Jazeera: Major Yemen tribes join protesters, <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2011/02/2011226121359764591.html>, 3. 1. 2013.*

a ochraňovať protestujúcu mládež.²³ To, že sa na stranu protestujúcich pridali dva najväčšie kmeňové zväzy vyplynulo z udalostí predchádzajúcich rokov. Oba kmene sa angažovali v zdĺhavej vojne s kmeňom Húthí na severe krajiny, ktorá ich dosť oslabila a za posledných päť rokov sa výrazne stupňovala rivalita medzi Sálihou rodinou a rodinou al-Ahmar.²⁴ Podpora protestujúcich poskytla obom kmeňovým zväzom získať po zvrhnutí prezidenta dobré mocenské pozície a vnútri zväzu Hášid sa ťažisko moci znovu presunulo na stranu rodiny al-Ahmar.

2.2.2. Opozičné strany

Hlavná opozičná strana Isláh vznikla v roku 1990, krátko po zjednotení Severného a Južného Jemenu. Bola vytvorená bývalými členmi VĽK a skupinou jemenských Moslimských bratov, pričom veľkú časť jej členov tvorili kmeňoví náčelníci a konzervatívni biznismeni. V jej čele stál až do roku 2007 šajch Abdalláh al-Ahmar²⁵, náčelník kmeňového zväzu Hášid. Už od vzniku mala Isláh kvôli podobným záujmom ideologicky veľmi blízko k VĽK a tento fakt umocnil aj to, že šajch Abdalláh al-Ahmar mal vždy výborné vzťahy s prezidentom Sálihom a počas celého svojho života bol jeho najbližším spojencom. Medzi rokmi 1994-1997 bola koalíčným partnerom vládneho VĽK, avšak v priebehu tohto času sa začali strany názorovo rozchádzať a v roku 1997, krátko pred parlamentnými voľbami, strana Isláh koalíciu opustila. Napriek tomu, že od roku 1997 stála v opozícii voči VĽK, šajch Abdalláh v nej stále videl svojho spojenca a časť strany nepretržite vyjadrovala podporu prezidentovi Sálihovi počas všetkých jeho kandidatúr.²⁶

V roku 2002 sa strana Isláh spojila s Jemenskou socialistickou stranou (JSS)²⁷ a tromi ďalšími menšími stranami a spolu vytvorili opozičný blok Strán spoločného zhromaždenia (SSS). Už krátko po vzniku sa ukázalo, že pre VĽK budú silným súperom. Obe strany dokázali potlačiť vo svojich radoch extrémistov²⁸ a do popredia zvolili umiernených pragmatikov, ktorí sa zaviazali k robeniu kompromisov pri spoločnom postupe

v parlamentných voľbách. Pred voľbami do miestneho zhromaždenia v roku 2006 sa Isláh a JSS dohodli, že v duchu „spolupráce“ Isláh nepostaví kandidátov v regiónoch, kde má prevahu JSS. JSS naopak nepostaví kandidátov v regiónoch, v ktorých je silný Isláh. I keď sa prvotne zdalo, že by táto metóda mohla mať úspech, blok nakoniec vo voľbách získal iba okolo 14%. Strany sa dopustili chýb tým, že sa až priveľmi sústredili na presadenie kandidáta v prezidentských voľbách, ktoré prebiehali v tom istom čase namiesto toho, aby sa venovali kampani na miestnej úrovni, kde mali oveľa väčšiu šancu na úspech (Burrowes a Kasper 2007, 268–278). K zlému výsledku prispelo aj to, že časť vedenia strany Isláh v čele so šajchom Abdalláhom prejavovalo sympatie a podporu prezidentovi Sálihovi. Avšak vďaka aktivite a angažovanosti, ktorú SSS preukázala počas povstania, sa očakáva, že v nadchádzajúcich parlamentných voľbách v roku 2013 budú šance bloku na úspech oveľa vyššie než v roku 2006.

Strana Isláh prekonala počas svojho „pobytu“ v opozičných radoch značný ideologický posun. Zatiaľ čo sa v minulosti výrazne orientovala na náboženskú problematiku a na to, aby zákony zodpovedali morálke islamu, v súčasnosti prijíma myšlienku systému pluralistickej demokracie, do ktorého majú byť zahrnuté aj sekulárne strany.²⁹ Po roku 2007, po smrti šajcha Abdalláha nastáva taktiež badateľný odklon od VĽK a podpory voči prezidentovi. Do čela strany Isláh i kmeňového zväzu Hášid sa dostáva Abdalláhov syn Sádiq al-Ahmar, ktorý aj so svojimi bratmi nikdy neskrýval averziu voči vládnemu režimu. S jeho nástupom sa Isláh začína výraznejšie profilovať ako opozičná strana voči VĽK.

2.2.3. Hnutie mládeže

Jemenské Hnutie mládeže sa sformovalo krátko po vypuknutí revolúcie v polovici januára 2011. Väčšinu členov tvoria mladí ľudia pochádzajúci z centrálnych a južných okresov, kde je úroveň vzdelanosti a politickej uvedomenosti vyššia než vo zvyšku krajiny. Mladí politici aktivisti sa dokázali veľmi dobre zorganizovať a boli to práve oni, ktorí stáli v čele protestov po celej krajine. Hlavným motívom protestov bola podobne ako aj v ostatných arabských krajinách, dlhodobá frustrácia z korupcie, nedostatok pracovného či politického uplatnenia a neschopnosť vlády podniknúť účinné opatrenia. Ich požiadavky sa však neobmedzili iba na odstránenie stávajúceho režimu, ale na komplexnú zmenu celej politickej štruktúry v Jemene. Ich ciele boli sformulované v charte³⁰ Občianskej koalície revolučnej

23) *Press TV: Yemeni tribes form alliance*, <http://www.presstv.ir/detail/191590.html>, 3. 1. 2013.

24) *Foreign Affairs: Yemen's Tribal Showdown*, <http://www.foreignaffairs.com/articles/67877/charles-schmitz/yemens-tribal-showdown>, 28. 8. 2013.

25) *Otec Sádiqa al-Ahmara*.

26) *Carnegie Middle East Center: Between Government and Opposition: The Case of the Yemeni Congregation for Reform*, <http://www.carnegie-mec.org/publications/special/multimedia/index.cfm?fa=24095-yemen&lang=en>, 3. 1. 2013.

27) *Pozostatok vládnej strany v Južnom Jemene z pred roku 1990*.

28) *V prípade JSS to boli prívrženci Separatistického hnutia na juhu krajiny a v prípade strany Isláh to bola frakcia džihádov na čele s Abdulom Madžidom al-Zindánim, zakladateľom jemenského Moslimského bratstva*.

29) *Carnegie Middle East Center: Between Government and Opposition: The Case of the Yemeni Congregation for Reform*, <http://www.carnegie-mec.org/publications/special/multimedia/index.cfm?fa=24095-yemen&lang=en>, 3. 1. 2013.

30) *Hlavnými požiadavkami uvedenými v charte boli: Okamžité rozpustenie súčasného režimu, zatknutie všetkých, ktorí sú zapletení v spáchaní kriminálnych zločinov voči občanom a/alebo voči verejnému záujmu prostredníctvom podvodov a korupcie, ústava,*

mládeže, združenia, v ktorom sa spojili štyri hlavné mládežnícke organizácie. Celkovou víziou protestujúcich sa stalo „*pripraviť pôdu pre občiansky, moderný a demokratický štát, ktorý môže komunikovať s okolitým svetom na základoch rovnoprávnosti, ľudských práv, sociálnej spravodlivosti, pluralitného politického systému a slobody prejavu a názoru.*“³¹

2.2.4. Tawakkul Karmán – Matka jemenskej revolúcie

Najvýznamnejšou i mediálne najznámejšou postavou jemenskej opozície sa stala novinárka a politická aktivistka Tawakkul Karmán, ktorá bola za svoje aktivity v roku 2011 ocenená Nobelovou cenou mieru.

Tawakkul Karmán, narodená v roku 1979, už v mladosti tiahla k politickému aktivizmu. Po vzore svojho otca vstúpila do hlavnej islamistickej opozičnej strany Isláh a začala sa usilovať za slobodu tlače a práva žien. V roku 2005 sa stala spoluzakladateľkou a prezidentkou neziskovej organizácie Novinárky bez reťazí, ktorá propaguje dodržiavanie ľudských práv a slobodu prejavu. Ako stúpenec liberálneho islamizmu a pre demonštrácie, ktoré za rovnoprávnosť a slobodu prejavu pravidelne organizovala, sa stala kontroverznou osobou mimo i vnútri strany.³² Keď začali revolučné udalosti v arabskom svete naberať na obrátkach, Tawakkul Karmán vystúpila s priamou kritikou voči prezidentovi a prostredníctvom sociálnych sietí sa spojila s mládežou, s ktorou zorganizovala demonštrácie volajúce po Sálihovej rezignácii. Niekoľkokrát bola za svoje aktivity zatknutá, ale po pár dňoch bola vždy na tlak verejnosti z väzenia prepustená. Bola i je hlavnou postavou jemenskej Arabskej jari, pričom sa pravidelne vyjadruje k politickým udalostiam v krajine doma i na medzinárodnom fóre.³³

ktorá premení vládny systém z prezidentského na parlamentný, decentralizácia správy, ktorá zaručí jednotnosť Jemenu pričom ochráni jedinečné problémy rôznych regiónov a plná transparentnosť (France 24: Yemeni youth organisations unite to spark historic regime chase, <http://observers.france24.com/content/yemeni-youth-organizations-unite-spark-historical-regime-change>, 3. 1. 2013).

31) *Conservative Middle East Council: Yemen's youth revolution, <http://cmec.org.uk/blog/yemen%E2%80%99s-youth-revolution/>, 2. 1. 2013.*

32) *Nevôľu v strane vyvolala aj tým, keď v roku 2004 kvôli lepšej komunikácii s ľuďmi nahradila tradičný čierny niqáb(závoj zakrývajúci celú tvár s výnimkou očí) farebným hidžábom (šatka zahaľujúca iba vlasy).*

33) *Human dignity forum: Tawakkol Karman – The face of the Yemeni revolution, <http://www.human-dignity-forum.org/2011/11/tawakkol-karman-the-face-of-the-yemeni-revolution/>, 2. 1. 2013.*

3. Z ulíc k prezidentskému palácu (polovica januára–3. jún 2011)

V duchu protestov prebiehajúcich v Tunisku a v Egypte vyšli v polovici januára 2011 do ulíc tisíce Jemenčanov, aby protestovali proti zlej ekonomickej situácii, korupcii, nedostatku pracovných príležitostí a politického uplatnenia. Po tom, čo v Egypte 11. januára prezident Mubárak ohlásil svoju rezignáciu, nabralo skandovanie jemenského davu iný smer. Krátko nato ulicami Adenu a hlavného mesta San‘á začal znieť hlavný slogan Arabskej jari „*aš-ša‘b juríd isqát an-nizám*“³⁴, ktorým sa takpovediac vytýčil hlavný cieľ povstania. Ku koncu mesiaca už pred Univerzitou San‘á demonštrovalo proti režimu viac ako 10 000 ľudí, pričom ďalších 6000 bolo rozptýlených po celom meste.³⁵ Začiatkom februára prezident Sálih oznámil, že nebude v roku 2013 znovu do úradu kandidovať, a že ani nepredá moc svojmu synovi. Zároveň vyzval na ukončenie demonštrácií, na čo zareagovala Tawakkul Karmán zvolaním „Dňa zlosti“ na piatok 3. februára.³⁶ Protestov sa toho dňa zúčastnilo v San‘á viac ako 20 tisíc ľudí, pričom sa na námestí Tahrír zhromažďilo podobné množstvo stúpenecov režimu. Ďalšie desaťtisíce ľudí demonštrovalo vo všetkých väčších jemenských mestách.³⁷ Koncom februára sa tlak na prezidenta ešte zvýšil, keď sa na stranu protestujúcich pridávajú aj dva najmocnejšie kmeňové zväzy Hášid a Bakíl.³⁸

Pokojné demonštrácie sa však nezaobišli bez násilností. Takmer každý deň po stretoch medzi provládnym a opozičným táborom pribúdali informácie o zranených či zabitých ľuďoch. Zlomový bod nastal 18. marca 2011, keď po útoku snajperov a vládných zložiek strieľajúcich do davu zostalo viac ako 50 mŕtvych a vyše 200 zranených ľudí. Sálih následne vyhlásil mimoriadny stav na 30 dní, čo prisúdilo armáde a bezpečnostným silám ešte vyššie právomoci. Opozícia prehlásila, že už neexistuje možnosť spoločného dohovoru, a že režim už nemá na výber a musí predať moc.³⁹ Udalosti 18. marca mali za následok rýchle rozšírenie protestov po celej krajine a zároveň sa nimi spustili početné dezercie z vládných i vojenských radov na stranu opozície. Medzi nimi bol aj generál Alí Muhsín al-Ahmar, ktorý prebehol aj s celou Prvou obrnenou divíziou, ktorej

34) *Lud chce pád režimu.*

35) *The New York Times: Thousands in Yemen Protest Against the Government, http://www.nytimes.com/2011/01/28/world/middleeast/28yemen.html?_r=0, 4. 1. 2013.*

36) *BBC: Yemen President Ali Abdullah Saleh to quit in 2013, <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-12343166>, 4. 1. 2013.*

37) *ABC News: Thousands line streets for Yemen's 'day of rage', <http://www.abc.net.au/news/2011-02-03/thousands-line-streets-for-yemens-day-of-rage/1929138>, 4. 1. 2013.*

38) *Al Jazeera: Major Yemen tribes join protesters, <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2011/02/2011226121359764591.html>, 4. 1. 2013.*

39) *Reuters: Yemen in state of emergency after protest massacre, <http://www.reuters.com/article/2011/03/18/us-yemen-idUSTRE72H2Z720110318>, 4. 1. 2013.*

velil a následne jej nariadil chrániť demonštrantov na námestí pred univerzitou San'á.⁴⁰ Po 18. marci sa do protestov začali aktívnejšie zapájať aj jemenské ženy, ktorých účasť na verejnom živote bola vždy značne obmedzená.⁴¹ Najväčší ženský protest sa uskutočnil 15. apríla po tom, čo prezident Sálíh vyhlásil, že islam zakazuje miešanie sa pohlaví na verejnosti a vyzval ženy, aby sa „vrátili domov“. Na druhý deň do ulíc vyšlo viac ako 10 000 žien, ktoré protestovali proti týmto vyjadreniam i proti samotnému Sálíhovi.⁴²

S podporou Západu predložila 8. apríla 2011 Rada pre spoluprácu v zálive (GCC) obom stranám návrh na vytvorenie „Vlády národnej dohody“. Prezident by mal podľa návrhu preniesť svoje právomoci na viceprezidenta, po čom by mali nasledovať voľby a návrh a prijatie novej ústavy. Na oplátku mala byť prezidentovi, jeho rodine i jeho lojálnym spolupracovníkom garantovaná imunita. Zatiaľ, čo mnohí protestujúci tento návrh okamžite odmietli, SSS ho po dlhom zdráhaní predsa len 21. mája podpísala. Avšak prezident Sálíh aj napriek opakovaným prísľubom zmluvu nikdy nepodpísal a po jeho treťom odmietnutí vypukli 23. mája v krajine prudké boje medzi vládnymi jednotkami a rodinou Al-Ahmar, ku ktorej sa pridali aj ostatné kmene a dezertéri z jemenskej armády (UNHRC 2011, 6). Konflikt sa zintenzívnil ešte viac po tom, keď 26. mája vydal prezident zatykač na Sádiqa al-Ahmara a jeho deviatich bratov za „ozbrojenú vzburu“.⁴³ Masové zrážky medzi dvomi tábormi vyvrcholili 3. júna, kedy pri raketovom útoku na prezidentský palác bolo zabitých niekoľko bodyguardov a prezident Sálíh s ostatnými predstaviteľmi režimu utrpel ťažké zranenia.

4. Vláda viceprezidenta Hádiho (4. jún – 22. september 2011)

Po tom, čo prežil atentát, bol prezident Sálíh 4. júna prevezený do Saudskej Arábie, kde sa kvôli značným popáleninám a šrapnelom v tele musel podrobiť niekoľkým operáciám. Štátna agentúra zverejnila správu, že moci sa dočasne ujme jemenský viceprezi-

dent Abd Rabbuh Mansúr Hádi. Prvotnú eufóriu demonštrantov však nahradilo sklamanie, keď vláda vzápätí odmietla návrh SSS na začatie rozhovorov o politickej zmene.⁴⁴ Ďalšie rozčarovanie pre opozíciu nastalo 7. júla, kedy sa v televízii prvýkrát od atentátu objavil prezident Sálíh. Po jeho krátkom prehlásení, v ktorom nebol ani len náznak, že by sa plánoval vzdať svojej pozície, zavládla v tábore jeho prívržencov eufória, zatiaľ čo medzi protestujúcimi prevládali skôr zmiešané pocity.⁴⁵

Štvormesačnej vláde viceprezidenta Hádiho dominovali predovšetkým neutíchajúce pravidelné masové protesty a stupňujúce sa napätie na juhu krajiny, kde sa do konfliktu medzi vládnymi zložkami a kmeňovými jednotkami začali zapájať ako tretí faktor islamistickí extrémisti z AQAP. Tí sa po vytvorení mocenského vákuu chytli príležitosti ako rozšíriť svoj vplyv a obsadili niekoľko miest na pobreží Adenského zálivu. 17. júla bola zahájená veľká ofenzíva armády, ktorá mala za cieľ militantov z tohto územia vytlačiť. Napriek tomu bol úspech iba čiastočný a ťažké boje prebiehajú v tejto oblasti až do súčasnosti.⁴⁶

Počas tohto obdobia sa taktiež začala politicky zoskupovať opozícia. Povedľa SSS sa 16. júla sformovala tzv. Prechodná rada, ktorú tvorilo 17 jemenských osobností z domova i zo zahraničia.⁴⁷ 30. júla bol vyhlásený vznik Aliancie jemenských kmeňov na čele so šajchom Sádiqom al-Ahmarom⁴⁸ a 17. augusta bola na univerzite San'á vytvorená Národná rada. Jej 143 členov tvorili zástupcovia z radov mladých aktivistov, SSS, jemenských kmeňov, južných separatistov, vojenských predstaviteľov i ďalší ľudia z jemenskej spoločnosti.⁴⁹

Ešte deň pred sformovaním opozičnej Národnej rady sa prezident Sálíh znovu objavil v televízii, kde prisľúbil, že sa do Jemenu znovu vráti. Toto prehlásenie vyvolalo opätovné zintenzívnenie stretov medzi dvoma znepriatelenými tábormi, pričom v len tú noc si zrážky vyžiadali desiatky obetí.⁵⁰ 10. septembra z Rijádu vydal prezident Sálíh

40) Al Akhbar: Ali Mohsen Al-Ahmar: Yemen's Biggest Winner, <http://english.al-akhbar.com/node/2912>, 4. 1. 2013.

41) Jemenská spoločnosť patrí medzi tie najkonzervatívnejšie na svete a diskriminácia žien dodnes ide ruka v ruke s tradíciami a so zákonmi riadiacimi sa islamským právom šaríca. To, že sa ženám i napriek tomuto podarilo prelomiť bariéru angažovania sa vo verejnom živote, sa dá považovať za veľký úspech, aj keď v konečnom meradle bol iba čiastočný. Ako sa dalo očakávať, ženy sa počas pro i proti prezidentských demonštrácií potýkali s pravidelným obťažovaním, verbálnymi i fyzickými útokmi a zatýkaním (FIDH 2012, 38–40).

42) The New York Times: Women Irate at Remarks by President of Yemen, <http://www.nytimes.com/2011/04/17/world/middleeast/17yemen.html>, 2. 1. 2013.

43) Al Arabiya: Tribal chief tells Saleh to go, as overnight blast leaves 28 dead, <http://english.alarabiya.net/articles/2011/05/26/150579.html>, 5. 1. 2013.

44) Al Jazeera: Protests in Yemen after talks rejected, <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2011/06/20116717337139621.html>, 5. 1. 2013.

45) Al Jazeera: Yemen president Saleh appears on TV, <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2011/07/201177143420256530.html>, 5. 1. 2013.

46) CNN: Fighting erupts in embattled southern Yemen, <http://edition.cnn.com/2011/WORLD/meast/07/17/yemen.unrest/>, 5. 1. 2013.

47) Al Jazeera: Yemen protesters form council to run country, <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2011/07/2011716134720701985.html>, 5. 1. 2013.

48) Press TV: Yemeni tribes form alliance, <http://www.presstv.ir/detail/191590.html>, 5. 1. 2013.

49) The New York Times: Yemeni Opposition Leaders Form National Council, <http://www.nytimes.com/2011/08/18/world/middleeast/18yemen.html>, 4. 1. 2013.

50) Al Jazeera: Yemen's opposition forms national council, <http://www.aljazeera.com/>

dlho očakávaný dekrét, ktorým zmocnil viceprezidenta Hádiho, aby vyjednával s opozíciou podmienky predania moci. Ten mu dal aj právomoci, aby za Sáliha podpísal návrh GCC.⁵¹ Po tom médiami preletela správa, že viceprezident podpíše dohodu do týždňa, bezpečnostné zložky podnikli jeden z najtvrdších zásahov proti demonštrantom, pričom po strelbe do davu zostalo 26 mŕtvych a viac ako 500 zranených.⁵²

5. Návrat Sáliha do Jemenu a predanie moci

Po troch mesiacoch strávených na liečení v Saudskej Arábii prezident Sálih dostal svojmu sľubu a 23. septembra sa nečakane do Jemenu vrátil. Jeho príchod sprevádzali najväčšie protesty od januára 2011, pri ktorých vyšlo do ulíc San'á viac ako milión ľudí. V televíznom prejave sa prezident vyjadril, že je rozhodnutý podpísať návrh GCC, ktorý má zabezpečiť plynulé predanie moci. Zároveň vyzval na čo najrýchlejšie zorganizovanie parlamentných a prezidentských volieb. Podporu návrhu vyjadril aj saudský kráľ Abdulláh, Barack Obama i celá Bezpečnostná rada OSN.⁵³ Až do podpisu zmluvy pokračovali útoky Sálihových vojenských zložiek na protestujúcich. Toto napádanie znovu vyburcovalo ženy k ďalšej demonštrácii, tentoraz v netradičnej forme. 26. októbra v hlavnom meste zapálili svoje závoje stovky Jemenčaniek apelujúc na kmeňových bojovníkov, aby chránili protestujúcich.⁵⁴ Rola a angažovanie sa žien v jemensekej Arabskej jari nezostala bez povšimnutia ani na medzinárodnej scéne. 7. októbra bola Tawakkul Karmán a ďalším dvom kandidátkam z Libérie⁵⁵ udelená Nobelova cena mieru „za ich nenásilný boj za bezpečnosť žien a za ženské práva na plnú participáciu v mierotvorných aktivitách“,⁵⁶ pričom Karmán bola prvou Arabkou, ktorá získala Nobelovu cenu.

Samotná zmluva bola podpísaná 23. novembra 2011 v Rijáde. Podľa nej musel prezident do 30 dní predať moc viceprezidentovi Hádímu a následne sa mali do 90 dní konať nové prezidentské voľby, ktoré by určili novú hlavu štátu. Napriek podpisu

news/middleeast/2011/08/20111817173728370398.html, 5. 1. 2013.

51) Al Jazeera: Yemen's Saleh authorises power transfer talks, *http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2011/09/20111912132223533677.html*, 5. 1. 2013.

52) Al Jazeera: Dozens of protesters shot dead in Yemen, *http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2011/09/20111918141553217505.html*, 5. 1. 2013.

53) Al Arabiya: Saleh committed to Gulf power transfer plan, calls for early elections, *http://english.alarabiya.net/articles/2011/09/25/168519.html*, 5. 1. 2013.

54) CBS News: Yemeni women burn veils to protest crackdown, *http://www.cbsnews.com/8301-202_162-20125834/yemeni-women-burn-veils-to-protest-crackdown/*, 2. 1. 2013.

55) Spolu s Tawakkul Karmán boli ocenené aj prezidentka Libérie Ellen Johnson Sirleaf a libérijská aktivistka za ženské práva Leymah Gbowee.

56) Nobel Prize: The Nobel Peace Prize 2011, *http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/2011/karman.html*, 2. 1. 2013.

demonštrácie ľudí v Jemene aj naďalej pokračovali a požadovali zrušenie imunity a riadny súd za všetky prezidentove zločiny.⁵⁷ Termín prezidentských volieb bol nakoniec určený na 21. februára, pričom opozícia i VĽK sa už dopredu dohodli na spoločnom kandidátovi, ktorým sa stal viceprezident Abd Rabbuh Mansúr Hádí.⁵⁸

7. decembra bola ustanovená vláda Národnej jednoty, ktorú tvoril 35-členný kabinet vedený nezávislým politikom Muhammadom Basindwom. Posty vo vláde boli rovnomerne rozdelené medzi VĽK a SSS; VĽK dostal Ministerstvo obrany, zahraničných vecí a ropy, zatiaľ čo opoziční politici získali Ministerstvo vnútra, financií a informácií.⁵⁹ O mesiac vláda schválila kontroverzný návrh zákona, ktorý na základe zmluvy GCC dával imunitu prezidentovi, jeho rodine a všetkým jeho spolupracovníkom za celé jeho vládne obdobie (33 rokov) a na všetky činy, ktoré v tom čase spáchali. Schválenie vyvolalo okamžité pobúrenie a spustilo ďalšiu vlnu masových protestov. Na stranu demonštrantov sa tentokrát pridala aj Navanethem Pillay, vysoká komisárka OSN pre ľudské práva, keď sa vyjadrila, že „medzinárodné právo nepripúšťa amnestiu, ak má zabrániť stíhaniu tých, ktorí sa dopustili vojnových zločinov, genocídy, zločinov proti ľudskosti a hrubého porušenia ľudských práv.“⁶⁰

Zákon dávajúci Sálihovi imunitu bol schválený 21. januára 2013 a bol sprevádzaný mohutnými demonštráciami po celej krajine. Deň na to Sálih oznámil v štátnej televízii, že odchádza na nešpecifikovanú dobu do USA, aby sa tam podrobil lekárskej liečbe. Vo svojom prejave požiadal všetkých Jemenčanov o odpustenie, zároveň však pripomenul, že sa po liečení vráti do San'á ako predseda VĽK. Do USA Sálih odletel 29. januára 2012.⁶¹

6. Prezidentské voľby

Prezidentské voľby sa konali 21. februára 2012 a Abd Rabbuh Mansúr Hádí bol jediným kandidátom. Pri volebnej účasti 65 % získal Hádí 99 % všetkých odovzdaných hlasov. Prezidentskú prísahu zložil 25. februára, pričom sa zaviazal, že zachová jednotu krajiny,

57) CBS News: Yemen's Saleh signs deal handing over power, *http://www.cbsnews.com/8301-202_162-57330382/yemens-saleh-signs-deal-handing-over-power/*, 5. 1. 2013.

58) The New York Times: New Turmoil as President Comes Back to Yemen, *http://www.nytimes.com/2011/11/27/world/middleeast/saleh-returns-to-yemen-as-date-is-set-for-elections.html*, 5. 1. 2013.

59) BBC: Yemen: New unity government created, *http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-16076633*, 5. 1. 2013.

60) BBC: Yemen cabinet approves President Saleh amnesty law, *http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-16463802*, 5. 1. 2013.

61) BBC: Yemen's President Saleh 'leaves country' for treatment, *http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-16671533*, 5. 1. 2013.

bude pokračovať v boji proti Al-Qá'ide na juhu a bude bojovať proti zlej ekonomickej situácii.⁶² Na slávnostnej inaugurácii, ktorá prebehla nasledujúci deň, sa zúčastnil aj prezident Sálih, ktorý sa v deň prisahy vrátil do Jemenu po pobyte v USA. Pre jeho účasť inauguráciu bojkotovali všetci členovia SSS vrátane premiéra Muhammada Basindwa a šajcha Sádiqa al-Ahmara. Prítomnosť Sáliha na inaugurácii podľa mnohých len podporuje obavy, že aj keď Sálih oficiálne predal moc Hádímu, stále bude v pozadí kontrolovať smerovanie krajiny.⁶³ Hádího mandát je na dva roky, pričom v čele Jemenu bude stáť do ďalších prezidentských volieb v roku 2014. Počas tohto obdobia má dohliadnuť na prípravu parlamentných volieb, na návrh novej ústavy a na reštrukturalizáciu armádnych zložiek.

7. Rola zahraničných aktérov

7.1. Saudská Arábia a Rada pre spoluprácu v Zálive

Vzťah Jemenu a Rady pre spoluprácu v Zálive (GCC)⁶⁴ bol vždy pomerne komplikovaný. Jemen je najchudobnejšou a zároveň najľudnatejšou krajinou Arabského polostrova, a preto dlhodobo vzbudzuje obavy u svojich bohatých susedov, hlavne Saudskej Arábie. Jej problém s Jemenom býva často prirovnávaný k problému, ktorý majú USA s Mexikom (Fattah 2010, 83). Cez jemensko-saudské hranice sa denne snaží dostať stovka ilegálnych jemenských či afrických imigrantov a tou istou cestou prúdi do Saudskej Arábie veľké množstvo zbraní a drog.⁶⁵ Najväčším bezpečnostným problémom pre štáty GCC je však rozmáhajúca sa sieť Al-Qá'idy a ohrozenie pre Saudskú Arábiu predstavuje aj pohraničná rebélia ší'itského kmeňa Húthí. (Sharqieh 2011, 227).

62) Al Jazeera: Saleh hands over Yemen reins to successor, <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2012/02/20122257134171112.html>, 5. 1. 2013.

63) Al Jazeera: Hadi sworn in as Yemen's new president, <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2012/02/201222774749787487.html>, 5. 1. 2013.

64) Rada pre spoluprácu v zálive (GCC – Gulf cooperation council) so sídlom v Rijáde je tvorená šiestimi štátmi Arabského zálivu – Saudskou Arábiou, Kuvajtom, Katarom, Bahrajnom, Spojenými arabskými emirátmi a Ománom. Je to voľná politická a ekonomická aliancia, ktorá vznikla v r. 1981 ako reakcia na vznik Iránskej islamskej republiky a Iracko-Iránsku vojnu. V súčasnosti štáty medzi sebou spolupracujú hlavne na ekonomickej úrovni.

65) Výročná správa saudskej pohraničnej stráže za rok 2007 hovorí, že sa im podarilo zadržať 344 781 imigrantov, 2 894 pašerákov, 12 000kg hašiša, 32 kg ópia a viac ako 5 miliónov kg kátu, stimulujúcej rastliny, ktorej žuvanie je v Saudskej Arábii zakázané. K tomu zhabali 4 protitankové strely, 390 bômb, 819kg výbušniny a 3 190ks dynamitu (Burke 2008, 12).

„Udržujte Jemen slabým,“ povedal údajne svojim synom kráľ Abdalazíz ibn Saud⁶⁶, keď zomieral. Či už je tento výrok pravdivý alebo nie, je nespochybniteľné, že zahraničná politika Saudskej Arábie voči Jemenu sa už dlhodobo nesie práve v tomto duchu.⁶⁷ Rijád sa vždy snažil o oslabenie jemenskej centrálnej vlády a o rozdelenie hlavných politických aktérov. Na to, aby táto úroveň manipulácie bola možná, používa Saudská Arábia niekoľko nástrojov. Tým najdôležitejším je vlastná sieť politickej patronáže, do ktorej sú zahrnutí jednak hlavní predstavitelia vlády a rovnako aj šajchovia mnohých významných kmeňov (vrátane rodiny al-Ahmar), ktorí tvoria protiváhu centrálnej vlády. Saudská Arábia im posieľa pravidelné platby a ich prostredníctvom tak ovplyvňuje dianie v krajine a vyvíja tlak na vládu. Ďalšími nástrojmi je zadržovanie zahraničnej pomoci, ktorá dosahuje hodnoty niekoľko miliárd dolárov a striedavý postoj saudskej vlády k Jemenčanom, ktorí na jej území pracujú. Akou veľkou pákou môže byť posledný bod sa ukázalo najviac v roku 1991, kedy sa Jemen ako jediný štát postavil proti prítomnosti amerických vojsk na Arabskom polostrove. V reakcii na to vyhostila Saudská Arábia zo svojho územia takmer milión jemenských pracovníkov, čím utížila jemenská ekonomika ťažkú ranu. Bolo to jednak kvôli strate remitencií, ktoré v tom čase predstavovali pre štátny rozpočet značný zdroj príjmov a taktiež kvôli neschopnosti vlády narýchlo vytvoriť pracovné a sociálne podmienky pre taký veľký počet vracajúcich sa emigrantov (Manea 2005, 115–116).

Po vypuknutí nepokojov v krajine sa však Saudská Arábia ocitla na vážkach. Obávajúc sa nestability či naopak demokracie v regióne, Rijád sa cítil byť vážne ohrozený vznikajúcimi revolúciami u svojich susedov. Z toho dôvodu nemala problém v záujme zachovania statu quo, podporovať vládnuce režimy, či dokonca zasiahnuť u nich vojensky. Ukázalo sa to jednak v prípade Bahraju⁶⁸ a i v prípade Jemenu, hlavne keď sa do miestnych konfliktov zapojil aj najväčší súper Saudskej Arábie - Irán.

Rivalita najväčšieho sunnitského a ší'itského štátu v regióne sa premieta i do ich zahraničnej politiky. Odhliadnuc od ich súperenia v rôznych štátoch arabského sveta⁶⁹, ich záujmy sa najčastejšie stretávajú práve v oblasti Arabského zálivu. I keď sa Irán

66) Abdalazíz ibn Saud (1876–1953) bol zakladateľom kráľovstva Saudskej Arábie.

67) Saudí sa obávajú hrozby, ktorá by mohla vyvstať zo silného, politicky zjednoteného, ale chudobného Jemenu.

68) V marci 2013 vojská Saudskej Arábie a ostatných štátov GCC vojensky intervenovali v Bahrajne v prospech sunnitskej vládnej dynastie Al-Chalífa. Učinili tak krátko po vypuknutí masových demonštrácií bahrajnského obyvateľstva, ktorého väčšinu tvoria práve ší'ti. Bolo vyhlásené, že protestujúci sú podporovaní Iránom, ktorý sa snaží o zvrhnutie sunnitskej dynastie. Podozrenia na prepojenie demonštrantov a iránskej vlády však nikdy neboli potvrdené.

69) Príkladov z regiónu je mnoho. Napríklad zatiaľ, čo v čase Libanonskej občianskej vojny

nemôže veľkej dominancii Saudskej Arábie v tejto oblasti vyrovnať, hľadá spôsoby ako si prostredníctvom miestnych ší'itských komunít vybudovať istý vplyv a využívať ho pre svoje záujmy. V Jemene tak robí podporou ší'itskeho kmeňa Húthí, ktorý obýva saudsko-jemenské pohraničie a od roku 2004 vedie otvorenú vzburu voči centrálnej vláde.⁷⁰ Potom čo v roku 2009 kmeňovní príslušníci prešli hranice a zabili niekoľko saudských vojakov, odpovedal Rijád bombardovaním rebelských pozícií, a to i napriek tomu, že ich Irán pred angažovaním vo vojne vystríhal (Terrill 2012, 14–17). I keď následná Sálihova operácia „Spálená zem“ zasadila kmeňu Húthí ťažkú ranu, rýchlo sa z nej dokázali spamätať a doteraz si udržujú kontrolu nad severným regiónom.

Aj keď ší'itska rebélie robí Saudom starosti, väčšie znepokojenie v nej vyvoláva hrozba toho, čo by sa stalo, keby jemenská vláda stratila kontrolu nad celým územím. Hoci ich politika smerovala vždy k oslabeniu krajiny, úplný kolaps štátu by bol pre nich ešte horšou variantou. Preto aj keď Saudi zo začiatku stáli pri Sálihovi, so stupňujúcimi protestmi si uvedomili, že držanie Sáliha u moci by bezpodmienečne viedlo k destabilizácii Jemenu. Z toho dôvodu s ostatnými členmi GCC vypracovali plán na predanie moci, dúfajúc, že nový prezident upokojí situáciu a oni budú môcť pokračovať v uplatňovaní svojho vplyvu.⁷¹

Kľúčovou otázkou pre budúci vzťah Jemenu a štátov GCC zostáva jeho prijatie do Rady. Všetky štáty záľivu Jemen finančne podporujú⁷², ale do samotnej organizácie sa ho prijať zdráhajú. GCC vznikla ako organizácia spájajúca štáty s podobným politickým zriadením, kultúrou, ekonomikou a zahraničnou politikou, pričom Jemen s nimi nezdieľa ani jeden z týchto prvkov. Navyše Jemen ako preľudnený a chudobný štát s po

Irán finančne i vojensky podporoval ší'itske hnutie Hizballáh, Saudská Arábia podporovala sunnitské milície. V Palestíne patrí tradične saudská podpora hnutiu Fatah, zatiaľ čo hnutie Hamas dostáva štedré finančné dotácie práve od Iránu. Rijád a Teherán sa nachádzajú na opačných póloch aj v prípade súčasného konfliktu v Sýrii. Irán ako dlhoročný regionálny spojenec stojí na strane sýrskeho režimu naproti Saudskej Arábii, ktorá dodáva peniaze a zbrane povstaleckým skupinám.

70) Saudi i Sálih pravidelne obviňovali Irán z toho, že podporuje rebelov po finančnej i vojenskej stránke. Aj keď to obe strany zásadne odmietajú, spojenie medzi nimi existuje. K prvému oficiálnemu došlo až v máji 2013, kedy sa prezident politickej rady hnutia Sáliha Habra stretol s iránskym veľvyslancom v Jemene (Al-Monitor: Iran's Angle in Yemen, <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2013/05/iran-angle-yemen-relations.html>, 20. 8. 2013).

71) CNN: Saudi Arabia's Yemen dilemma, <http://globalpublicsquare.blogs.cnn.com/2011/06/14/saudi-arabias-yemen-dilemma/>, 9. 1. 2013.

72) GCC, EU i USA poskytujú Jemenu ročne stovky miliónov dolárov na rozvoj infraštruktúry, podporu ekonomických reforiem a zmierneniu humanitárnej krízy (Burke 2012, 18).

zuby ozbrojeným obyvateľstvom je považovaný za príliš veľkú hrozbu, aby sa stal plným členom. V roku 2001 mu síce bolo udelené členstvo v nepolitických štyroch výboroch GCC (pre vzdelávanie, zdravie, pracovné a sociálne záležitosti, turnaj Gulf Cup⁷³), avšak vstup do ekonomických a politických štruktúr Rady zostáva pre Jemen v najbližšom období stále nereálny (Hill a Nonneman 2011, 13).

7.2. USA a boj proti terorizmu

Aj keď Američania nemali situáciu v Jemene a na konanie prezidenta až tak veľký vplyv, je dôležité ich spomenúť v súvislosti s bojom proti terorizmu. Ako Američanom, tak i Saudskej Arábii robí niekoľko rokov veľké starosti rozmáhajúca sa aktivita militantných teroristických organizácií na juhu krajiny. V roku 2009 v Jemene vznikla odnož Al-Qá'idy, dnes známa ako Al-Qá'ida na Arabskom polostrove (AQAP). Prvýkrát dala o sebe výraznejšie vedieť hneď v rok založenia, keď sa prihlásila k neúspešnému bombovému atentátu na lietadlo letiace do Detriotu počas Štedrého dňa. Krátko na to vznikla v Londýne skupina „Priatelja Jemenu“, ktorá mala dohliadať na plnenie strategického plánu podpísaného 20 krajinami medzinárodného spoločenstva. Cieľom plánu bolo Sálihovi pomôcť prostredníctvom ekonomických a politických reforiem stabilizovať situáciu v Jemene, aby sa mohol sústrediť na boj proti terorizmu. Do rozvoja Jemenu bolo už takto preinvestovaných viac ako miliarda dolárov (Hill 2010, 105–106).

Zatiaľ čo medzinárodné spoločenstvo a krajiny GCC posielajú finančnú podporu na odstránenie humanitárnej krízy a rozvoju infraštruktúry, USA sú hlavným donorm vojenskej pomoci. Od roku 2006 poskytli Jemenu viac ako 290 miliónov dolárov, ktorými sa mala uhradiť výzbroj, zásoby a výcvik národných ozbrojených síl, ktoré sú zapojené do boja proti terorizmu. Americká CIA sa navyše aktívne zapájala do výcviku protiteroristickej jednotky Ústredných bezpečnostných síl vedených generálom Jahjom, Sálihovým synovcom (Sharp 2012, 12–15).

Už pred povstaním však panovali obavy, že Sálih zneužíva prostriedky určené na boj proti terorizmu k potlačeniu opozície na juhu a severe krajiny. Podozrenia zo zneužívania zahraničnej pomoci sa zvýšili v čase konania protestov, kedy boli proti demonštrantom nasadené Američanmi vycvičené jednotky, ktoré mali v tom čase bojovať proti teroristom na juhu. Sálih v tomto nebol nikdy príliš spoľahlivým spojencom, ako USA dúfali a v čase Arabskej jari to platilo dvojnásobne. Špeciálne jednotky opustili svoje posty a boli povolané na „obranu“ hlavného mesta pred protestujúcimi. Ich neprítomnosť a vzniknutého mocenského vákuu následne využila Al-Qá'ida na rozšírenie vplyvu

73) Gulf Cup je obdobou futbalového Svetového pohára. Od roku 2004 je okrem futbalu jeho súčasťou aj volejbal, hádzaná a basketbal.

v danej oblasti. Navyše sa im podarilo obsadiť niekoľko vládnych muničných skladov, kde skonfiškovali mnoho zbraní vrátane ťažkej techniky.⁷⁴

Z tohto dôvodu americká administratíva pozdržala začiatkom roku 2011 Jemenu vojenskú pomoc, i keď malá časť dodávky bola v septembri 2011 predsa len uvoľnená. V tom čase sa Američanom podarilo zasadiť AQAP tvrdý úder, keď pri leteckom nálete zabil Anwára al-Awlákiho, jedného z hlavných ideológov AQAP. Po inaugurácii prezidenta Hádího USA potvrdili pokračovanie vojenskej spolupráce v boji proti terorizmu. Poučení z minulých chýb návrh spolupráce hovorí o tom, že peniaze by mali byť vyplácané priamo vojakom a nie ich veliteľom, aby sa tak predišlo korupcii a prechádzaniu vojakov.⁷⁵ 7. septembra 2012 minister obrany a minister zahraničných vecí oznámili, že jemenskému Ministerstvu vnútorných protiteroristických síl poskytnú dotáciu do výšky 75 miliónov dolárov (Sharp 2012, 15–16).

8. Následky Arabskej jari

Nová jemenská vláda⁷⁶ dodnes čelí niekoľkým vážnym problémom. Na dôležitých miestach v štáte sú stále ľudia bývalého režimu, ktoré nemožno stíhať kvôli imunite, na uliciach protestujú ľudia, ktorí novú vládu neuznávajú a na severe i juhu krajiny silnejú separatistické tendencie a hrozba militantných a teroristických hnutí. Dopad politickej krízy na ekonomiku bol priam devastujúci. Mnohých Jemenčanov sa citelne dotkli pravidelné výpadky vody a elektriny i nedostatok základných potravín či paliva. V roku 2011 HDP pokleslo o 7,8 % a denná produkcia ropy sa znížila z 260 tis. barelov na 180tis. barelov za deň (Thiel 2012, 45).

Aj keď zo začiatku panovali obavy, že Sálíh bude mať na Hádího príliš veľký vplyv, nový prezident ukázal, že tomu tak nebude. Už dva mesiace po nástupe začal s veľkou reorganizáciou vojenských zložiek, počas ktorej odstránil z významných pozícií v armáde a v bezpečnostných službách približne dvadsať dôstojníkov, medzi nimi i mnoho členov Sálíhovej rodiny.⁷⁷ V decembri 2012 nariadil rozpustenie Republikánskych gárd, ktorým velil Sálíhov syn Ahmad a neskôr ho ustanovil veľvyslancom v Spojených arabských emirátoch. Zároveň nariadil rozdelenie jemenského vojska na päť častí:

74) *The Wall Street Journal: U.S. Halted Record Aid Deal as Yemen Rose Up*, <http://online.wsj.com/article/SB10001424052748704101604576249204208045910.html>, 7. 1. 2013.

75) *The New York Times: U.S. Teaming With New Yemen Government on Strategy to Combat Al Qaeda*, http://www.nytimes.com/2012/02/27/world/middleeast/us-teaming-with-yemens-new-government-to-combat-al-qaeda.html?_r=0, 7. 1. 2013.

76) *Prechodná jemenská vláda bola menovaná prezidentom Hádím 7. novembra 2011.*

77) *Zo svojich pozícií musel odísť napr. nevlastný brat exprezidenta Sálíh al-Ahmar, ktorý velil vzdušným silám, či jeho synovec Táriq, ktorý stál v čele Špeciálnej prezidentskej stráže (ICG 2012, 5).*

armáda, námorníctvo, letectvo, pohraničná stráž a strategické rezervy. Konečným výsledkom vojenskej reformy by malo byť vytvorenie armády lojálnej voči štátu, aby sa do budúca predišlo prípadnému štiepeniu, ako tomu bolo počas roku 2011.⁷⁸

18. marca 2013 sa začala tzv. Konferencia národného dialógu, na ktorej sa zúčastnilo 565 zástupcov všetkých politických, náboženských či menšinových skupín. Organizovaní do výborov by sa mali dohodnúť na riešení problémov, ktoré najviac trápia Jemen.⁷⁹ Z politického hľadiska je najkľúčovejšou otázkou Juhu. Po občianskej vojne v roku 1994, ktorá sa skončila víťazstvom Severu, cítilo mnoho južanov krivdu voči nespravodlivému prerozdeleniu zdrojov a útlaku, ktorý následne nastal. Začiatkom nového milénia čoraz viac silneli hlasy volajúce po rovnoprávnosti, ktoré dali v roku 2007 za vznik Separatistickému hnutiu (al-Hiráq). V súčasnosti hnutie tvorí niekoľko frakcií,⁸⁰ pričom väčšina z nich sa na dialógu zúčastňuje. Ich cieľ je jasný – presadiť pre obyvateľov Juhu čo najväčšiu mieru autonómie a pomerné zastúpenie v jemenskej politike. Účasť však odmietlo niekoľko hlavných predstaviteľov hnutia i tvrdé jadro separatistov na čele s bývalým prezidentom Južného Jemenu Alím Sálímom al-Bajdom. Dialógu sa takisto nezúčastní ani viacero významných osobností. Medzi nimi je i Tawakkul Karmán či premiér Muhammad Basindwa kvôli značnému nepomeru medzi deklarovaným a skutočným zastúpením z radov žien a mládeže.⁸¹ Konferencie sa nezúčastní ani hlava najväčšej

78) *Human rights watch: Yemen: UPR Submission 2013*, <http://www.hrw.org/news/2013/06/19/yemen-upr-submission-june-2013>, 29. 8. 2013.

79) *Konkrétne ide o: problém juhu, problém Sacy, národné problémy (vysídlené osoby, vyvlastnenie pôdy, boj proti terorizmu), problém národného uzmierenia a spravodlivosti v prechodnom období (predchádzajúce politické konflikty, porušovanie ľudských práv v roku 2011), problém budovania štátu (identita štátu, systém vlády a administratívy, volebný systém, legislatívna autorita), problém dobrého vedenia štátu (boj proti korupcii, rovnosť možností medzi obyvateľmi, základy zahraničnej politiky), problém armády a bezpečnosti (národné a profesionálne základy pre vybudovanie armády, rola armády v politickom živote), problém nezávislosti špeciálnych entít (médiá, úrad Veľkého muftího, ľudské práva, organizácie menšinových skupín), problém práv a slobôd (všeobecné i špecifické práva a slobody), problém rozvoja (racionalizácia použitia zdrojov, rozvoj politický, kultúrny, ekonomický, zdravotnícky), špeciálne spoločenské a environmentálne problémy (pomsta, zbrane, qát, nedostatok vody...)* (National Dialogue Conference: Conference topics, <http://www.ndc.ye/page.aspx?show=67>, 29. 8. 2013).

80) *Hnutie zahŕňa široké spektrum skupín od umiernených až po radikálnu, ktorých požiadavky sa značne líšia. Zatiaľ čo väčšina z nich požaduje od severu väčšiu formu autonómie vo forme vlastnej samosprávy a kontroly nad prerozdelením zdrojov, najtvrdšie jadro separatistov trvá na úplnom osamostatnení Južného Jemenu.*

81) *Oproti deklarovaným 30 % pre ženy a 20 % pre mládež, dosahuje podiel každej skupiny*

opozičnej strany Isláh a mocný kmeňový šejch Hamíd al-Ahmar kvôli vysokému prídelenému počtu kresiel pre rebelov z kmeňa Húthí.⁸²

Aj keď bol plánovaný termín konca konferencie stanovený na 18. septembra, zdá sa, že Národný dialóg je ďaleko od stanoveného cieľa. V priebehu jednaní sa skomplikovala predovšetkým otázka Juhu, keď ďalší predstavitelia Separatistického hnutia a Jemenskej socialistickej strany oznámili, že sa na konferencii odmietajú ďalej zúčastniť. Patovú situáciu sa snažil vyriešiť i prezident Hádí, ale za jednací stôl sa mu južanov zatiaľ vrátiť nepodarilo.⁸³ Navyše počas zdĺhavých jednaní, okolo ktorých sa točí súčasný politický život v Jemene, sa akosi pozabudlo na problémy, ktoré odklad neznesú. Životná situácia Jemenčanov je zo dňa na deň horšia a čoraz viac ľudí sa ocitá na hranici chudoby. Sľúbená zahraničná pomoc neprichádza a chod krajiny sa spomalil aj kvôli tomu, že mnoho členov dočasného vládneho kabinetu a parlamentu sedí každý deň vo výboroch Národného dialógu.⁸⁴

Prezidentské a parlamentné voľby, ktoré sú naplánované na február 2014 by mohli byť po dlhom čase demokratické bez zmanipulovaných výsledkov. Problém spočíva však v tom, že v hlavných stranách doteraz neprebehli voľby vnútorné, ktoré by dali šancu novým tváram dostať sa do vedenia. Samo za seba hovorí fakt, že prezident Sáli, ktorý je zodpovedný za smrť tisícov demonštrantov, stále zostáva v čele najsilnejšej parlamentnej strany VĽK a má tak ďalej možnosť, i keď v menšej miere, zasahovať do politického diania v krajine.

Použité zdroje

Literatúra

BURKE, Edward (2012): *One Blood and One Destiny? Yemen's Relations with the Gulf Cooperation Council*. Kuwait Programme on Development, Governance and Globalisation in the Gulf States (http://www.cer.org.uk/sites/default/files/Yemen-and-the-GCC_burke_june12.pdf, 8. 1. 2013).

BURROWES, Robert D. a KASPER, Catherine M. (2007): The Salih regime and the Need for a Credible Opposition. *Middle East Journal*, roč. 61, č. 2, s. 263–280.

CORDESMAN, Anthony H. (2008): *Saudi National Security and the Saudi-US Strategic Partnership*. Center for Strategic & International Studies (http://csis.org/files/media/isis/pubs/081203_saudibrief.pdf, 7. 1. 2013).

iba 7 % (40 kresiel). Naproti tomu bývalej vládnej strane VĽK bolo prídelených až 112 kresiel.

82) BBC: *Yemen national dialogue conference begins*, <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-21828527>, 29. 8. 2013.

83) *The Majalla: Yemen: The Southern Movement Will Not Return to National Dialogue, Says Source*, <http://www.majalla.com/eng/2013/08/article55244756>, 29. 8. 2013.

84) *Al Monitor: Yemen's National Dialogue Paralyzes Government*, <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2013/07/yemen-national-dialogue-conference-problems.html>, 29. 8. 2013.

EGEL, Daniel (2010): *Tribal Diversity, Political Patronage and the Yemeni Decentralization Experiment* (http://www.cgdev.org/doc/events/Post-Doc%20Seminars/Daniel_Egel.pdf, 10. 1. 2013).

FATTAH, Khaled (2011): Yemen: A Social Intifada in a Republic od Sheiks. *Middle East Policy*, roč. 18, č. 3, s. 79–85.

GOMBÁR, Eduard (2004): *Kmeny a klany v arabské politice*. Praha: Karolinum.

HILL, Ginny (2010): What is happening in Yemen? *Survival*, roč. 52, č. 2, s. 105–116.

HILL, Ginny a NONNEMAN, Gred (2011): *Yemen, Saudi Arabia and the Gulf States: Elite Politics, Street Protests and Regional Diplomacy*. Chatham house. Máj 2011 (http://www.chathamhouse.org/sites/default/files/19237_0511yemen_gulfbp.pdf, 8. 1. 2013).

MANEA, Elham (2005): *Regional politics in the Gulf: Saudi Arabia, Oman, Yemen*. London: SAQIMANEA, Elham (2010): Yemen. In: Kelly, Sanja a Breslin, Julia (eds.): *Women's rights in the Middle East and North Africa progress amid resistance*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.

PHILLIPS, Sarah (2008): *Yemen's Democracy Experiment in Regional Perspective. Patronage and Pluralized Authoritarianism*. New York: Palgrave Macmillan.

SHARP, Jeremy M (2012): Yemen: Background and U. S. Relations. *Congressional Research Services* 11/2012 (<http://www.fas.org/spp/crs/mideast/RL34170.pdf>, 7. 1. 2012).

SHARQIEH, Ibrahim (2011): Yemen: The Search for Stability and Development. In: Pollack, Kenneth M. a kol.: *The Arab Awakening: America and the transformation of the Middle East*. Washington: The Brookings Institution.

THERRILL, Andrew W. (2011): *The Saudi-Iranian Rivalry and the Future of Middle East Security*. Strategic Studies Institute (<http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdf/files/PUB1094.pdf>, 20. 8. 2013).

THIEL, Tobias (2012): *After the Arab Spring: power shift in the Middle East? Yemen's Arab Spring: from youth revolution to fragile political transition*. IDEAS reports - special reports, Kitchen, Nicholas (ed.) SR011. LSE IDEAS, London School of Economics and Political Science, London, UK (http://eprints.lse.ac.uk/43465/1/After%20the%20Arab%20Spring_Yemen%E2%80%99s%20Arab%20Spring%28Isero%29.pdf, 6. 1. 2013).

Pramene

FIDH (2012): *Women and the Arab Spring: Taking Their Place?* (<http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201206/20120608ATT46510/20120608ATT46510EN.pdf>, 2. 1. 2013).

ICG (2012): *Yemen: Enduring conflicts, threatened transition*. (<http://www.crisisgroup.org/~media/Files/Middle%20East%20North%20Africa/Iran%20Gulf/Yemen/125-yemen-enduring-conflicts-threatened-transition.pdf>, 29. 8. 2013).

UNHCR (2011): *Report of the High Commissioner on OHCHR's visit to Yemen, 9/2011, A/HRC/18/21* (<http://www.unhcr.org/refworld/docid/4e76ecdb2.html>, 5. 1. 2013).

Internetové zdroje

ABC News: *Thousands line streets for Yemen's 'day of rage'*, <http://www.abc.net.au/news/2011-02-03/thousands-line-streets-for-yemens-day-of-rage/1929138>, 4. 1. 2013.

Al Akhbar: *Ali Mohsen Al-Ahmar: Yemen's Biggest Winner*, <http://english.al-akhbar.com/node/2912>, 4. 1. 2013.

Al Arabiya: *Saleh committed to Gulf power transfer plan, calls for early elections*, <http://english.alarabiya.net/articles/2011/09/25/168519.html>, 5. 1. 2013.

Al Arabiya: *Tribal chief tells Saleh to go, as overnight blast leaves 28 dead*, <http://english.alarabiya.net/articles/2011/05/26/150579.html>, 5. 1. 2013.

Al Jazeera: *Dozens of protesters shot dead in Yemen*, <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2011/09/2011918141553217505.html>, 5. 1. 2013.

Al Jazeera: *Hadi sworn in as Yemen's new president*, <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2012/02/201222774749787487.html>, 5. 1. 2013.

Al Jazeera: *Major Yemen tribes join protesters*, <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2011/02/2011226121359764591.html>, 3. 1. 2013.

Al Jazeera: *Major Yemen tribes join protesters*, <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2011/02/2011226121359764591.html>, 4. 1. 2013.

Al Jazeera: *Protests in Yemen after talks rejected*, <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2011/06/20116717337139621.html>, 5. 1. 2013.

Al Jazeera: *Saleh hands over Yemen reins to successor*, <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2012/02/20122257134171112.html>, 5. 1. 2013.

Al Jazeera: *Yemen president Saleh appears on TV*, <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2011/07/201177143420256530.html>, 5. 1. 2013.

Al Jazeera: *Yemen protesters form council to run country*, <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2011/07/2011716134720701985.html>, 5. 1. 2013.

Al Jazeera: *Yemen's opposition forms national council*, <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2011/08/2011817173728370398.html>, 5. 1. 2013.

Al Jazeera: *Yemen's Saleh authorises power transfer talks*, <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2011/09/2011912132223533677.html>, 5. 1. 2013.

Al Monitor: *Yemen's National Dialogue Paralyzes Government*, <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2013/07/yemen-national-dialogue-conference-problems.html>, 29. 8. 2013

BBC: *Yemen cabinet approves President Saleh amnesty law*, <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-16463802>, 5. 1. 2013.

BBC: *Yemen Crisis: Key players*, <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-13573865>, 2. 1. 2013.

BBC: *Yemen national dialogue conference begins*, <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-21828527>, 29. 8. 2013.

BBC: *Yemen President Ali Abdullah Saleh to quit in 2013*, <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-12343166>, 4. 1. 2013.

BBC: *Yemen: New unity government created*, <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-16076633>, 5. 1. 2013.

BBC: *Yemen's President Saleh 'leaves country' for treatment*, <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-16671533>, 5. 1. 2013.

Carneige Middle East Center: *Between Government and Opposition: The Case of the Yemeni Congregation for Reform*, <http://www.carnegie-mec.org/publications/special/multimedia/index.cfm?fa=24095-yemen&lang=en>, 3. 1. 2013.

CBS News: *Yemeni women burn veils to protest crackdown*, http://www.cbsnews.com/8301-202_162-20125834/yemeni-women-burn-veils-to-protest-crackdown/, 2. 1. 2013.

CBS News: *Yemen's Saleh signs deal handing over power*, http://www.cbsnews.com/8301-202_162-57330382/yemens-saleh-signs-deal-handing-over-power/, dňa 5. 1. 2013.

CNN: *Fighting erupts in embattled southern Yemen*, <http://edition.cnn.com/2011/WORLD/meast/07/17/yemen.unrest/>, 5. 1. 2013

CNN: *Saudi Arabia's Yemen dilemma*, <http://globalpublicsquare.blogs.cnn.com/2011/06/14/saudi-arabias-yemen-dilemma/>, 9. 1. 2013.

Conservative Middle East Council: *Yemen's youth revolution*, <http://cmec.org.uk/blog/yemen%E2%80%99s-youth-revolution/>, 2. 1. 2013.

Foreign Affairs: *Yemen's Tribal Showdown*, <http://www.foreignaffairs.com/articles/67877/charles-schmitz/yemens-tribal-showdown>, 28. 8. 2013

France 24: *Yemeni youth organisations unite to spark historic regime chase*, <http://observers.france24.com/content/yemeni-youth-organizations-unite-spark-historical-regime-change>, 3. 1. 2013.

Huffington post: *Yemen Death Toll: Over 2,000 Killed In Uprising*, http://www.huffingtonpost.com/2012/03/19/yemen-death-toll_n_1361840.html, 10. 1. 2013.

Human dignity forum: *Tawakkol Karman – The face of the Yemeni revolution*, <http://www.human-dignity-forum.org/2011/11/tawakkol-karman-the-face-of-the-yemeni-revolution/>, 2. 1. 2013.

Human Rights Watch: *World Report 2012: Yemen*, <http://www.hrw.org/world-report-2012/world-report-2012-yemen>, 28. 7. 2012.

Human Rights Watch: *Yemen: UPR Submission 2013*, <http://www.hrw.org/news/2013/06/19/yemen-upr-submission-june-2013>, 29. 8. 2013.

National Dialogue Conference: *Conference topics*, <http://www.ndc.ye/page.aspx?show=67>, 29. 8. 2013

Nobel Prize: *The Nobel Peace Prize 2011*, http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/2011/karman.html, 2. 1. 2013.

Press TV: *Yemeni tribes form alliance*, <http://www.presstv.ir/detail/191590.html>, 3. 1. 2013.

Press TV: *Yemeni tribes form alliance*, <http://www.presstv.ir/detail/191590.html>, 5. 1. 2013.

Reuters: *Yemen in state of emergency after protest massacre*, <http://www.reuters.com/article/2011/03/18/us-yemen-idUSTRE72H2Z720110318>, 4. 1. 2013.

The Guardian: *WikiLeaks: Yemen tricked Saudis into nearly bombing president's rival*, <http://www.guardian.co.uk/world/2011/apr/08/yemen-told-saudis-bomb-mohsen>, 3. 1. 2013.

The Majalla: *Yemen: The Southern Movement Will Not Return to National Dialogue, Says Source*, <http://www.majalla.com/eng/2013/08/article55244756>, 29. 8. 2013.

The National: *'Rebel' General Ali Mohsen al Ahmar, Yemen's back-up ruler after Saleh*, <http://www.thenational.ae/news/world/rebel-general-ali-mohsen-al-ahmar-yemens-back-up-ruler-after-saleh>, 2. 1. 2013.

The New York Times: *New Turmoil as President Comes Back to Yemen*, <http://www.nytimes.com/2011/11/27/world/middleeast/saleh-returns-to-yemen-as-date-is-set-for-elections.html>, 5. 1. 2013.

The New York Times: *Thousands in Yemen Protest Against the Government*, http://www.nytimes.com/2011/01/28/world/middleeast/28yemen.html?_r=0, 4. 1. 2013.

The New York Times: *U.S. Teaming With New Yemen Government on Strategy to Combat Al Qaeda*, http://www.nytimes.com/2012/02/27/world/middleeast/us-teaming-with-yemens-new-government-to-combat-al-qaeda.html?_r=0, 7. 1. 2013.

The New York Times: *Women Irate at Remarks by President of Yemen*, <http://www.nytimes.com/2011/04/17/world/middleeast/17yemen.html>, 2. 1. 2013.

The New York Times: *Yemeni Opposition Leaders Form National Council*, <http://www.nytimes.com/2011/08/18/world/middleeast/18yemen.html>, 4. 1. 2013.

The Wall Street Journal: *U.S. Halted Record Aid Deal as Yemen Rose Up*, <http://online.wsj.com/article/SB10001424052748704101604576249204208045910.html>, 7. 1. 2013.

Summary

In reaction to revolutionary events in Tunisia and Egypt, mid-January 2011 marked the date of a new wave of protests in the capital of Yemen that gradually spread to the whole country. These protests were the result of the 33 year reign of President Saleh, during which the majority of Yemeni people were faced with a high degree of poverty, unemployment and corruption. Although initial protests called for a speedy remedy of these problems, protesters soon began to call for the president himself to be removed, subsequently giving rise to the first wave of conflicts. Shortly after the riots broke out in the country, two camps were created between the ranks of the regime and the opposition. The tight circle created by President Saleh's regime and members of his family closely relied on the General People's Congress government party and on the Armed Forces, ruled by the

president's nephews and his oldest son Ahmed Ali Abdullah Saleh. The opposition, which consisted of the Youth Movement and the JMP, found support among the strongest tribal confederations of the Hashid and Bakil and also among those who deserted the ranks of the government and military. The presence of militants on both sides led to the quick escalation of protests into bloody clashes. In attempting to prevent the destabilization of the region, GCC states entered the situation. They were led by Saudi Arabia, a country that had continuously attempted to influence the situation to its own benefit. Based on the same pattern of the Yemeni regime, Saudi Arabia created its own network of clientelist relations and, through bribing prominent tribal leaders and government representatives, and setting conditions for weakening the central government in Sana'a. Although Yemen, as a weaker state, had always accommodated Saudi Arabia, its collapse in terms of civil war was for Riyadh an overwhelming threat, especially in light of growing terrorist organizations and the millions of potential refugees it could face. Therefore, Saudi Arabia, in cooperation with the other GCC members, created a proposition under which the Yemeni president was to step down to the position of vice-president, after which elections and the proposition for a new constitution were to ensue. After a lengthy process of negotiations that took several months and was accompanied by daily protests and clashes between camps, President Saleh finally signed the agreement on November 23rd, 2011. In turn, the president, his family and his loyal collaborators were granted full immunity for all actions carried out during his thirty-three year long term of office. In the following presidential elections, a single candidate, Vice-President Abd Rabbuh Mansur Hadi, was elected on February 25th, 2012 to become the official new president of Yemen. Shortly after elections, he started to carry out a set of military reforms, by which he removed several prominent members of Saleh's family from top leading positions. Talks about the transition and about rebuilding Yemen began on the 18th of March 2013. The committees of the National Dialogue Conference have discussed different issues that matter to Yemen, such as a new form of the state, security issues, rights and freedoms etc. However, several prominent members of Yemeni opposition have refused to join the dialogue, since their persecutors from the old regime were present at the conference. Although the conference should have ended in the first half of September, the talks continue to linger, mostly because of the Southern issue, on which an agreement is very difficult. The Yemenis are still suffering from the current situation. The economy is in decline, prices are rising and the possibilities for finding jobs are become scarcer. The new parliamentary and presidential elections are planned for February 2014 and may be the first democratic elections to take place after long wait. However, there is little hope that anything will change. None of the traditional parties have undergone any inner elections that might bring new people with new perspectives and ideas to power. On the contrary, people from old the regime, such as Ali Abdullah Saleh, are still present in Yemeni politics, without punishment, and they continue to influence the domestic affairs in the country.

Veronika Hásová a Jan Váně

Pojetí džihádu v Lidových novinách a Právu v letech 2001–2011¹

Abstrakt

This text is focused on the presentation of jihad in Czech newspapers over the course of 10 years after September 11th, 2001 in three periods – the first period runs from September 11th, 2001 to September 11th, 2002, followed by the years 2006–2007 and 2010–2011. The main aim of this work is to compare two different political journals (*Lidové Noviny* and *Právo*) and find out if there are some similarities or differences in constructing representations of Islam through the term jihad. This has been done in two steps. In the first step, the term jihad is analyzed throughout the articles. In the second step, two different theories (clash of civilization and multiculturalism), which might be implicitly involved in media discourse, are used for further analysis of these articles. The methodology combines two approaches – qualitative and quantitative content analyses. Eight different frames of jihad are defined through qualitative analysis: (1) duty, (2) defence/revenge, (3) holy war, (4) undefined, (5) jihad of sword, (6) "self-improvement", (7) semantic shift of jihad and (8) global jihad. The most interesting is the seventh category, which uses the term out of its religious meaning, as synonymous with a fight, chaos, aggression etc. Furthermore, this work will show that left-wing and right-wing journals don't fulfill the

1) Tato studie byla připravena s podporou grantu Institucionální podpora na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace – KSS FF ZČU.